УДК 341.9.018
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/09

Кас'яновський І. О.
https://orcid.org/0000-0002-3282-6101
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВІРНОГО ПРАВА ЯК ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ СПОРТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Дослідження присвячено аналізу принципів міжнародного договірного права як фундаментальної основи регулювання сучасних спортивних правовідносин в умовах глобалізації професійного спорту та розширення транскордонної спортивної діяльності. Обґрунтовано, що міжнародні спортивні договори, які укладаються між спортсменами, спортивними клубами, федераціями, агентами, спонсорами та іншими учасниками спортивної індустрії, потребують єдиних правових засад, здатних забезпечити стабільність і передбачуваність договірного регулювання. Проаналізовано зміст основоположних принципів міжнародного договірного права, зокрема свободи договору, автономії волі сторін, добросовісності, обов'язковості виконання договору (pacta sunt servanda), справедливості та пропорційності. Визначено їх значення для укладення, тлумачення та виконання міжнародних спортивних договорів, а також для забезпечення належного балансу прав та інтересів учасників професійних спортивних відносин. Доведено, що найбільш повне нормативне закріплення зазначених принципів міститься у Принципах міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, які, незважаючи на рекомендаційний характер, виконують роль універсальної моделі міжнародного договірного регулювання та можуть застосовуватися як орієнтир у сфері професійного спорту. Окрему увагу приділено аналізу lex sportiva та практики Спортивного арбітражного суду (CAS), що підтверджують імплементацію загальних принципів міжнародного договірного права у процесі вирішення міжнародних спортивних спорів. Зроблено висновок, що універсальні принципи міжнародного договірного права становлять концептуальну основу сучасного спортивного договірного регулювання, а Принципи УНІДРУА сприяють формуванню єдиних міжнародних стандартів регулювання спортивних правовідносин.

Ключові слова: *міжнародне договірне право, спортивні правовідносини, Принципи УНІДРУА, свобода договору, добросовісність, pacta sunt servanda, lex sportiva, Спортивний арбітражний суд (CAS).*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток міжнародної спортивної діяльності істотно ускладнив характер правових зв'язків, що виникають у професійному спорті. Договірні відносини у цій сфері дедалі частіше виходять за межі одного національного правопорядку та охоплюють широке коло суб'єктів. При цьому правове регулювання таких відносин формується під впливом різних за своєю природою нормативних джерел і механізмів, включаючи національне та міжнародне право, правила спортивних організацій, lex sportiva і практику Спортивного арбітражного суду (CAS). За відсутності єдиного нормативного механізму регулювання міжнародних спортивних договорів особливої актуальності набуває пошук спільних правових орієнтирів, які могли б забезпечити послідовність і передбачуваність договірних відносин у спортивній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового регулювання міжнародних договірних відносин та визначення змісту основоположних договірних принципів посідає важливе місце у доктрині міжнародного приватного права. У вітчизняній правовій науці відповідні питання висвітлювалися, зокрема, у працях А. С. Довгерта та В. І. Кисіля [1; 2], які досліджували загальні засади міжнародного приватноправового і договірного регулювання. Водночас окремий напрям зарубіжних досліджень становлять питання формування та функціонування lex sportiva. Значний внесок у розроблення цієї концепції зробили К. Фостер, Дж. Нафзігер, Л. Казіні, А. Дюваль [3; 4; 5; 6] та інші науковці, які розглядали природу автономного спортивного правопорядку, роль міжнародних спортивних федерацій та значення практики Спортивного арбітражного

© Кас'яновський І. О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

суду (CAS) у формуванні універсальних правил регулювання міжнародного спорту.

Попри значну увагу науковців до міжнародного договірного права та розвитку lex sportiva як окремих напрямів дослідження, питання їх взаємозв'язку залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, потребує подальшого вивчення можливість застосування універсальних принципів міжнародного договірного права до спортивних контрактів, а також значення Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА для формування узгоджених стандартів регулювання міжнародних спортивних правовідносин. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу співвідношення загальних договірних принципів, Принципів УНІДРУА, lex sportiva та практики CAS у сучасному міжнародному спортивному праві.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі принципів міжнародного договірного права у регулюванні сучасних спортивних правовідносин та з'ясування значення Принципів УНІДРУА, lex sportiva і практики Спортивного арбітражного суду (CAS) у формуванні універсальних підходів до регулювання міжнародних спортивних договорів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку міжнародного спортивного руху характеризується стрімкою глобалізацією професійного спорту та постійним зростанням кількості транскордонних правовідносин. Участь спортсменів у міжнародних змаганнях, укладення контрактів із закордонними спортивними клубами, здійснення міжнародних трансферів, залучення спонсорів, укладення договорів щодо трансляції спортивних подій та комерційного використання об'єктів інтелектуальної власності свідчать про те, що сучасний спорт дедалі більше функціонує як складова світового економічного та правового простору.

На відміну від традиційних приватноправових відносин, спортивні правовідносини характеризуються комплексністю правового регулювання, оскільки одночасно підпадають під дію національного законодавства, міжнародних договорів, регламентів міжнародних спортивних організацій, внутрішніх правил спортивних федерацій та практики міжнародного спортивного арбітражу. Така багаторівнева система регулювання зумовлює необхідність існування універсальних правових засад, здатних забезпечити єдність підходів до укладення, виконання, тлумачення та припинення міжнародних спортивних договорів.

У цьому контексті особливого значення набувають принципи міжнародного договірного права, які становлять фундамент сучасного міжнародного приватноправового регулювання. Саме вони забезпечують реалізацію автономії волі сторін, стабільність договірних зобов'язань, баланс інтересів учасників правовідносин, а також передбачуваність правозастосовної практики незалежно від юрисдикції, у межах якої виникає відповідний спір. Зазначені принципи мають універсальний характер і застосовуються далеко за межами класичних міжнародних комерційних відносин, поступово поширюючись і на сферу професійного спорту.

Найбільш системне відображення універсальні принципи міжнародного договірного права отримали у Принципах міжнародних комерційних договорів УНІДРУА [7], які сьогодні визнаються одним із найавторитетніших міжнародних актів «м'якого права» у сфері договірного регулювання. Незважаючи на їх первісну орієнтацію на міжнародні комерційні договори, закріплені в них принципи добросовісності, свободи договору, обов'язковості договору (*pacta sunt servanda*), справедливості та розумності дедалі частіше використовуються як універсальні стандарти оцінки договірної поведінки у різних сферах міжнародної діяльності, зокрема у професійному спорті.

Водночас розвиток автономної системи lex sportiva, діяльність міжнародних спортивних федерацій та практика Спортивного арбітражного суду (CAS) свідчать про поступове формування спеціалізованої моделі договірного регулювання, яка значною мірою ґрунтується саме на загальних принципах міжнародного договірного права. Це актуалізує необхідність дослідження ролі таких принципів як концептуальної основи сучасних спортивних правовідносин, а також визначення місця Принципів УНІДРУА у формуванні єдиних стандартів міжнародного спортивного договірного регулювання.

Міжнародні спортивні правовідносини за своєю правовою природою ґрунтуються переважно на договірних засадах. Взаємодія спортсменів, спортивних клубів, федерацій, агентів, спонсорів, організаторів змагань, мовників та інших учасників спортивної діяльності реалізується шляхом укладення різноманітних договорів, більшість з яких має міжнародний характер. Саме тому ефективність функціонування сучасного професійного спорту значною мірою залежить від стабільності договірного регулювання та дотримання універсальних принципів міжнародного договірного права.

На відміну від детальних норм національного законодавства чи спеціальних регламентів міжнародних спортивних федерацій, принципи міжна-

родного договірного права мають універсальний характер. Вони формують базові засади укладення, виконання, тлумачення та припинення договорів незалежно від предмета правового регулювання, забезпечуючи єдність договірної практики в умовах різноманіття національних правових систем. Саме тому такі принципи дедалі частіше розглядаються як загальні стандарти договірної поведінки, що поширюються і на сферу міжнародного спорту.

Одним із фундаментальних принципів міжнародного договірного права є принцип свободи договору [8]. Його зміст полягає у визнанні права сторін самостійно визначати умови договірних відносин, обирати контрагента, погоджувати права та обов'язки, а також встановлювати механізми врегулювання можливих спорів. Для міжнародних спортивних договорів зазначений принцип має особливе значення, оскільки дозволяє враховувати специфіку окремих видів спорту, статус спортсмена, вимоги міжнародних федерацій, особливості трансферних процедур, комерційних прав та інших елементів спортивної діяльності. Водночас свобода договору не є абсолютною, оскільки обмежується імперативними нормами застосовного права, міжнародними спортивними регламентами та вимогами публічного порядку.

Не менш важливим є принцип обов'язковості договору (*pacta sunt servanda*), який традиційно визнається однією з основ міжнародного договірного права. Його сутність полягає в обов'язку сторін належним чином виконувати взяті на себе договірні зобов'язання. У сфері професійного спорту цей принцип набуває особливого значення, адже забезпечує стабільність спортивних контрактів, передбачуваність трансферної системи, виконання фінансових зобов'язань між клубами, спортсменами та іншими суб'єктами спортивної діяльності. Саме завдяки принципу *pacta sunt servanda* забезпечується довіра учасників міжнародного спортивного обороту до укладених договорів, що є необхідною передумовою ефективного функціонування світового спортивного ринку.

Ключове місце у сучасному міжнародному договірному праві посідає також принцип добросовісності, який на сьогодні розглядається не лише як моральна категорія, а й як універсальний юридичний стандарт поведінки сторін договірних відносин. Добросовісність передбачає чесне здійснення прав, належне виконання договірних обов'язків, недопустимість зловживання правом та взаємне врахування законних інтересів контрагента. Для міжнародних спортивних правовідносин цей принцип має особливе значення, оскільки більшість спортивних контрактів характеризується тривалим характером виконання, високим рівнем взаємної довіри сторін та значною залежністю від репутаційних факторів. Недобросовісна поведінка будь-якого учасника здатна негативно вплинути не лише на виконання конкретного договору, а й на стабільність спортивних відносин загалом.

Поряд із добросовісністю важливу роль відіграють принципи справедливості, розумності та пропорційності [2], які дедалі частіше використовуються при оцінці договірної поведінки сторін та вирішенні міжнародних приватноправових спорів. Застосування зазначених принципів дозволяє забезпечити баланс інтересів учасників договірних відносин, уникнути надмірного обмеження прав однієї зі сторін та сприяє прийняттю рішень, що відповідають загальним засадам права. У сфері професійного спорту це має особливе значення під час оцінки дисциплінарних санкцій, визначення розміру компенсації за порушення контракту, тлумачення неоднозначних договірних положень, а також у випадках дострокового припинення спортивних договорів.

Особливістю сучасного міжнародного спортивного права є те, що зазначені принципи функціонують не ізольовано, а в комплексному взаємозв'язку з регламентами міжнародних спортивних організацій, положеннями lex sportiva та практикою міжнародного спортивного арбітражу. Саме вони забезпечують внутрішню узгодженість усієї системи спортивного договірного регулювання, дозволяючи застосовувати однакові підходи незалежно від виду спорту чи юрисдикції, у якій виникає відповідний спір.

Таким чином, принципи міжнародного договірного права сьогодні виконують значно ширшу функцію, ніж регулювання виключно міжнародних комерційних договорів. Вони формують універсальну нормативну основу сучасних міжнародних спортивних правовідносин, забезпечуючи стабільність договірного обороту, передбачуваність правозастосування та баланс інтересів усіх учасників спортивної діяльності. Найбільш повне та системне відображення зазначені принципи отримали у Принципах міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, які кодифікували універсальні засади міжнародного договірного права та створили модель їх практичного застосування у різних сферах міжнародного приватноправового регулювання, у тому числі й у сфері професійного спорту. Це зумовлює необхідність окремого аналізу Принципів УНІДРУА як кодифікованого прояву універсальних принципів міжнародного договірного права.

Особливість Принципів УНІДРУА полягає у їх наднаціональному характері. На відміну від міжнародних договорів, вони не мають обов'язкової юридичної сили для держав, однак широко використовуються як універсальний орієнтир під час укладення, виконання та тлумачення міжнародних договорів. Їх нормативна цінність визначається насамперед тим, що вони відображають узгоджені підходи різних правових систем до основоположних питань договірного права, поєднуючи елементи континентальної та англо-американської правових традицій. Саме тому Принципи УНІДРУА дедалі частіше розглядаються не лише як модельний акт для міжнародної торгівлі, а як універсальна модель сучасного міжнародного договірного регулювання.

Концептуально, Принципи УНІДРУА ґрунтуються на тих самих універсальних засадах, які визначають зміст сучасного міжнародного договірного права: свободі договору, автономії волі сторін, добросовісності, обов'язковості договору (*pacta sunt servanda*), розумності, справедливості та забезпеченні балансу інтересів учасників договірних відносин. При цьому особливістю Принципів є не лише закріплення зазначених принципів, а й розроблення комплексного механізму їх практичної реалізації на всіх етапах існування договору.

Принципи УНІДРУА не обмежуються лише закріпленням класичних договірних принципів. Вони містять низку механізмів, що набувають особливої актуальності саме у сфері міжнародного спорту. До них належить правило *contra proferentem*, відповідно до якого неоднозначні положення договору тлумачаться проти сторони, яка їх сформулювала [7]. Зазначений підхід має важливе практичне значення при оцінці типових контрактів, що пропонуються міжнародними спортивними федераціями, професійними лігами чи спортивними клубами, коли одна зі сторін фактично позбавлена можливості впливати на зміст окремих договірних умов.

Ще одним прикладом адаптивності Принципів УНІДРУА є концепція hardship, яка передбачає можливість перегляду умов договору у випадку істотної зміни обставин, що порушують економічну рівновагу між сторонами. На відміну від традиційного підходу, орієнтованого переважно на припинення договірних відносин, Принципи УНІДРУА виходять із пріоритету збереження договору шляхом його адаптації до нових умов. Для сучасного спорту така модель є особливо актуальною з огляду на можливість перенесення міжнародних змагань, введення обмежень участі спортсменів, зміну календаря спортивних подій або виникнення інших непередбачуваних обставин, які можуть істотно впливати на виконання спортивних контрактів.

Таким чином, значення Принципів УНІДРУА полягає не лише у кодифікації універсальних принципів міжнародного договірного права, а й у створенні комплексної моделі їх практичної реалізації у міжнародних договірних відносинах, зокрема у застосуванні до міжнародних спортивних договорів.

При цьому, глобалізація професійного спорту сприяла формуванню автономної системи нормативного регулювання спортивних правовідносин, яка в юридичній доктрині отримала назву *lex sportiva* [3]. Вона охоплює нормативні акти міжнародних спортивних федерацій, положення Олімпійської хартії, регламенти міжнародних спортивних організацій, практику Спортивного арбітражного суду (CAS), а також загальні принципи права, що застосовуються під час вирішення міжнародних спортивних спорів. На відміну від національного законодавства, *lex sportiva* не є самостійною правовою системою у класичному розумінні, однак являє собою комплекс взаємопов'язаних нормативних положень і принципів, які забезпечують єдність регулювання міжнародної спортивної діяльності.

Особливість *lex sportiva* полягає у тому, що вона сформувалася не шляхом прийняття універсального міжнародного договору, а внаслідок тривалого розвитку практики міжнародних спортивних федерацій та діяльності Спортивного арбітражного суду. Саме CAS, вирішуючи спори між спортсменами, клубами, федераціями, агентами та іншими суб'єктами спортивної діяльності, сформував єдині підходи до застосування загальних принципів права у сфері міжнародного спорту. У зв'язку з цим у сучасній доктрині CAS нерідко розглядається не лише як арбітражна інституція, а й як один із ключових суб'єктів формування *lex sportiva*.

Попри автономний характер спортивного регулювання, практика CAS свідчить, що під час вирішення міжнародних спортивних спорів арбітраж не обмежується виключно застосуванням регламентів міжнародних федерацій. Навпаки, значна кількість рішень ґрунтується на універсальних принципах міжнародного договірного права, які використовуються як загальні критерії оцінки поведінки сторін, тлумачення договірних положень та визначення правових наслідків порушення договірних зобов'язань. Саме тому можна

стверджувати, що *lex sportiva* не протиставляється міжнародному договірному праву, а розвивається на його концептуальній основі.

Одним із найбільш послідовно застосовуваних CAS принципів є принцип обов'язковості договору (*pacta sunt servanda*), який забезпечує стабільність міжнародних спортивних контрактів. Його практичне значення яскраво простежується у справі CAS 2008/A/1519–1520 Matuzalem [9], що стосувалася одностороннього розірвання професійного контракту футболістом без поважної причини. Розглядаючи спір, арбітраж підкреслив, що договірні зобов'язання повинні виконуватися належним чином, а їх безпідставне порушення не може залишатися без відповідних правових наслідків. Водночас CAS наголосив, що застосування санкцій повинно забезпечувати баланс між захистом стабільності договірних відносин та недопущенням надмірного обмеження прав спортсмена. Таким чином, принцип *pacta sunt servanda* був застосований не формально, а у взаємозв'язку із принципами справедливості та пропорційності.

Аналіз практики CAS дозволяє зробити висновок, що універсальні принципи міжнародного договірного права не лише зберігають своє значення у сфері професійного спорту, а й отримують подальший розвиток відповідно до специфіки спортивної діяльності. При цьому *lex sportiva* не створює альтернативної системи договірного регулювання, а адаптує загальні принципи міжнародного договірного права до особливостей спортивних правовідносин.

Висновки. Таким чином, дослідження показало, що фундаментом сучасних міжнародних спортивних договорів виступають загальні принципи міжнародного договірного права, серед яких ключове значення мають свобода договору, автономія волі сторін, принцип *pacta sunt servanda*, добросовісність, справедливість і пропорційність. Саме вони забезпечують баланс інтересів сторін, належне виконання договірних зобов'язань та ефективний захист прав учасників міжнародних спортивних правовідносин. При цьому, найбільш повне нормативне відображення зазначені принципи отримали у Принципах міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, які, незважаючи на їх рекомендаційний характер, сформували універсальну модель міжнародного договірного регулювання. Завдяки комплексному закріпленню механізмів реалізації фундаментальних договірних принципів Принципи УНІДРУА можуть розглядатися не лише як інструмент гармонізації міжнародних комерційних відносин, а й як концептуальна основа регулювання інших видів міжнародних приватноправових відносин, зокрема у сфері професійного спорту.

Список літератури:

1. Міжнародне приватне право. Міжнародні договори України / відп. ред. та упоряд. А. Довгерт, В. Крохмаль. Київ : Port Royal, 2000. Т. 1. 992 с.

2. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. Київ : Україна, 2000. 430 с.

3. Foster K. Is There a Global Sports Law? *Entertainment Law*. 2003. Vol. 2. No 1. P. 1–18.

4. Nafziger J. A. R. International Sports Law. 2nd ed. Ardsley, NY : Transnational Publishers, 2004.

5. Casini L. Sports Law: A Global Legal Order? Law & Society Forum. Honolulu, HI, June 2012. 18 p.

6. Duval A. Lex Sportiva: A Playground for Transnational Law. *European Law Journal*. 2013. Vol. 19, No. 6. P. 822–842.

7. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2016. URL: https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2016-English-bl.pdf (дата звернення: 05.09.2026).

8. Міжнародне приватне право: підручник / за ред. А. С. Довгерта, В. І. Кисіля. Київ : Алерта, 2012. 376 с.

9. Matuzalém Francelino da Silva v. FIFA & FC Shakhtar Donetsk. CAS 2008/A/1519 & CAS 2008/A/1520. Award of the Court of Arbitration for Sport. URL: https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%202008-A-1519-1520%20FCSD%20v%20MFS%20et%20al%20Award.pdf (дата звернення: 05.09.2026).

Kasianovskyi I. O. PRINCIPLES OF INTERNATIONAL CONTRACT LAW AS THE BASIS FOR REGULATING MODERN SPORTS LEGAL RELATIONS

The study is devoted to the analysis of the principles of international contract law as a fundamental basis for regulating contemporary sports legal relations in the context of the globalization of professional sport and the expansion of cross-border sporting activities. It is argued that international sports contracts concluded between athletes, sports clubs, federations, agents, sponsors, and other participants in the sports industry require a unified legal framework capable of ensuring the stability and predictability of contractual regulation. The study analyses the content of the fundamental principles of international contract law, including freedom

of contract, party autonomy, good faith, the binding force of contracts (pacta sunt servanda), fairness, and proportionality. Their significance for the conclusion, interpretation, and performance of international sports contracts, as well as for ensuring an appropriate balance between the rights and interests of participants in professional sports relations, is identified. It is demonstrated that the most comprehensive normative expression of these principles is found in the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, which, despite their non-binding nature, serve as a universal model for international contractual regulation and may be used as a point of reference in the field of professional sport. Particular attention is paid to the analysis of lex sportiva and the jurisprudence of the Court of Arbitration for Sport (CAS), which confirm the implementation of the general principles of international contract law in the resolution of international sports disputes. It is concluded that the universal principles of international contract law constitute the conceptual foundation of contemporary sports contractual regulation, while the UNIDROIT Principles contribute to the development of uniform international standards for the regulation of sports legal relations.

Keywords: *international contract law, sports legal relations, UNIDROIT Principles, freedom of contract, good faith, pacta sunt servanda, lex sportiva, Court of Arbitration for Sport (CAS).*

Дата першого надходження статті до видання: 10.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026